

بررسی دیدگاه‌ها و توانمندی‌های اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی

به‌منظور استفاده از آموزش ترکیبی

سمانه عبدلی^۱؛ دکتر محمدحسن امیرتیموری^۲؛ مهسا مرادی^۳؛ محبوبه مهرورز^۴

تاریخ پذیرش: ۹۲/۱۰/۲۱

تاریخ دریافت: ۹۲/۸/۲۴

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی دیدگاه‌ها و توانمندی‌های اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی درخصوص آموزش ترکیبی است. در این پژوهش، از روش پژوهش توصیفی - پیمایشی استفاده شد. از بین ۵۰۰ عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، ۸۰ نفر به‌عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزار مورد استفاده، پرسشنامه محقق ساخته بود و پایایی آن با آلفای کرونباخ محاسبه شد که مقدار آن برای خرده‌عامل نگرش ۰/۸۰ و برای خرده‌عامل توانایی ۰/۸۶ بود. جهت تحلیل داده‌ها، از روش‌های آمار توصیفی (میانگین، انحراف استاندارد، واریانس، حداقل و حداکثر) و آمار استنباطی (آزمون t تک‌نمونه‌ای) استفاده شد. در بخش آمار توصیفی، میانگین ۴/۰۴ برای خرده‌عامل نگرش و میانگین ۳/۲۷ برای خرده‌عامل توانایی به‌دست آمد و در بخش آمار استنباطی، مقدار T برای خرده‌عامل نگرش ۱۵/۰۱۷ و برای خرده‌عامل توانایی ۲/۸۵ به‌دست آمد. در پایان پژوهش نتیجه گرفته شد که اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی، در خصوص طراحی و استفاده از دوره‌های آموزشی ترکیبی در دانشگاه، دیدگاه مثبتی دارند، همچنین توانایی طراحی و استفاده از دوره‌های آموزشی ترکیبی در دانشگاه را دارند.

کلیدواژه‌ها: نظام‌های آموزشی^۵، آموزش حضوری^۶، آموزش الکترونیکی^۷، آموزش ترکیبی^۸.

۱. کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، samaneh.abdoli67@yahoo.com

۲. استادیار دانشگاه علامه طباطبایی، mhrima@gmail.com

۳. کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، moradi.mahsa66@yahoo.com

۴. کارشناس ارشد تکنولوژی آموزشی، دانشگاه علامه طباطبایی، mehrvarzmahboobe66@yahoo.com

The Survey of Allameh Tabatabaei University' Faculty Members' Attitudes and Abilities on the Use of Blended Instruction

Samaneh Abdoli; Dr. Mohammadhasan Amirteymouri; Mahsa Moradi; Mahboobeh Mehrvarz

Abstract

The purpose of this research was to survey the feasibility for designing and use of blended instruction courses at Allameh Tabatabaei University in the attitudes and abilities of the faculty members. This research design survey method of the 500 faculty members at Allameh Tabatabaei University, 80 individuals were selected as the sample in which 51 people answered the questionnaire. Instrument was a researcher made questionnaire. Descriptive statistic inferential statistic (One-sample t test) was used for data analysis. In descriptive part, the value of Mean were acquired 4/04 for attitude factor and it was 3/27 for ability factor. In inferential part, the value of t as acquired 15/017 for attitude factor and it was 2/85 for ability factor. Finally, the research results showed that the faculty members of Allameh Tabatabaei University have a positive attitude about designing and implementation of blended instruction courses and also they have the ability of designing and implementation of blended instruction in university.

Keywords: Instructional systems, Face to face instruction, Electronic instruction, Blended instruction

نمی‌سازد (صدق‌پور و میرزایی، ۱۳۸۷). فناوری‌های از راه دور، امکانات جدیدی را در آموزش عالی پدید آورده و بسیاری از پیش‌بینی‌های آکنده از شور و شوق را به‌همراه داشته است. این پیشرفت‌ها، امکان می‌دهد خودهدایت‌گری^۱ را در یادگیرندگان افزایش دهیم و از رویکردهای معلم‌محور در تدریس و یادگیری فاصله بگیریم.

اینها افق‌های خوش‌بینانه‌ای هستند که چشم‌اندازهای زیبایی از مطالعه شبکه‌ای را پیش روی ما قرار می‌دهند. با این حال،

مقدمه

عصر ارتباطات، همان‌گونه که بسیاری از ابعاد زندگی را تحت تأثیر قرار داده، فرایند آموزش و یادگیری را نیز به‌شدت متأثر کرده است (میرمغزی، ۱۳۸۷). ظهور تکنولوژی و گسترش آن، به تولید روزافزون علم و نیز سهولت اشاعه آن به تمامی افراد منجر و به این ترتیب، هدایت و سازمان‌دهی این اطلاعات کثیر، از دغدغه‌های اصلی زمامداران تعلیم و تربیت شد، چرا که فرصت‌های آموزش رسمی، دیگر امکان انتقال اطلاعات به شیوه‌های گذشته را فراهم

برای بهبود کیفیت یادگیری از طریق عرضه تسهیلاتی برای دسترسی آسان به منابع و خدمات آموزشی و فراهم کردن سازوکارهایی همچون تعامل و همکاری از راه دور است (رضوی، ۱۳۸۶). این شیوه، متنوع، یادگیرنده‌محور و قابل انعطاف است اما داشتن هزینه بالاتر از آموزش حضوری، عدم بهره‌مندی از مزایای ارتباط رودررو و نیاز به دانش افراد متخصص، از مواردی است که استفاده از این شیوه را محدود می‌کند.

شکل سوم آموزش، با نام آموزش ترکیبی مطرح شده است. اصطلاح یادگیری ترکیبی در یک دهه اخیر و بعد از سال ۲۰۰۰ در عرصه محافل آموزشی مطرح شده است (آکویونلو^{۱۲} و یلماز-سویلو^{۱۳}، ۲۰۰۸؛ به نقل از سراجی و عطاران، ۱۳۹۰). یادگیری ترکیبی که گاهی یادگیری پیوندی^{۱۴} یا یادگیری مبتنی بر وب^{۱۵} نیز خوانده می‌شود (اینو^{۱۶}، ۲۰۱۰؛ به نقل از سراجی و عطاران، ۱۳۹۰)، در میان متخصصان مختلف تعاریف مختلفی دارد؛ از جمله:

اصطلاح یادگیری ترکیبی به معنی ترکیب یادگیری سنتی رودررو و یادگیری به کمک تکنولوژی است. ویژگی اصلی یادگیری ترکیبی، ترکیب روش‌های مختلف انتقال، مدل‌های تدریس و سبک‌های یادگیری است. طبق این تعریف، یادگیری ترکیبی ممکن است در مکان‌های مختلف از قبیل کلاس‌های سنتی، لابراتوارها یا در خانه اتفاق بیفتد. از تکنولوژی‌های یادگیری در موارد مختلفی استفاده می‌شود، مثلاً برای انتقال مواد درسی به بیرون از کلاس یا برای افزایش تعامل و مشارکت میان یادگیرندگان در یک سخنرانی. (باربارا^{۱۷}، ۲۰۰۹)

نوعی یادگیری است که در آن، فعالیت‌های مختلفی مثل کلاس‌های رودررو، آموزش الکترونیکی زنده و یادگیری مبتنی بر سرعت شخصی با هم ترکیب می‌شود. (فین و بوکری^{۱۸}، ۲۰۰۴؛ به نقل از آکویونلو و یلماز-سویلو، ۲۰۰۸؛

۲۶)

یادگیرندگان بسیاری هستند که به یادگیری منحصراً آن‌لاین علاقه نشان نمی‌دهند یا شاید آن‌گونه که انتظار داشته‌اند، آن را تجربه نکرده‌اند. این یادگیرندگان ممکن است به طور کامل در این دوره‌ها مشارکت نکنند و حتی بی‌علاقگی خود را با شرکت نکردن در این دوره‌ها نشان دهند. در دوره‌هایی که به صورت کاملاً آن‌لاین ارائه می‌شوند، تداوم مشارکت یادگیرندگان خطرهای جدی سلامتی را برای آنان در پی خواهد داشت (مک‌دونالد، ۱۳۸۸). افرادی که باید در یک دوره ترکیبی آموزش دهند، با ملاحظات عملی گوناگونی مواجه می‌شوند. رایج‌ترین مشکلی که استادان با آن مواجهند، این است که نمی‌دانند موضوع موردنظر را چگونه تدریس کنند، چگونه راهنمای مطالعه را تولید کنند، و به طور کلی نمی‌دانند معلم چه وظایفی دارد. آنها در همان زمان که مشغول تدریس از راه دور یک درس هستند، در کلاس درس نیز حاضرند، و برای طراحی، آماده کردن و تولید یک درس زمان اندکی دارند (همان، ص ۲۱۹).

نظام آموزشی، مجموعه‌ای از اجزای مرتبط است که برای رسیدن به هدفی مشخص با یکدیگر در تعامل اند. اجزای اصلی یک نظام آموزشی عبارت‌اند از: درون‌داد^۱، برون‌داد^۲، فرایند^۳، بازخورد^۴ (رضوی، ۱۳۸۶).

در نظام‌های آموزشی می‌توان از سه شیوه آموزشی بهره‌مند شد: آموزش حضوری یا همان آموزش رودررو که باعث می‌شود افراد با هم تعامل داشته باشند، عقاید خود را با هم در میان بگذارند و یکدیگر را به چالش بکشند (برک و ویسمن^۵، ۲۰۰۳؛ به نقل از واک-فیلد^۶، کارلیسل^۷، هال^۸ و آتری^۹، ۲۰۰۸). بحث رودررو نشانه‌هایی در اختیار معلمان می‌گذارد که به کمک آنها می‌توانند متوجه درک دانش‌آموز از محتوا شوند (جانسون^{۱۰}، ۲۰۰۸؛ به نقل از شرمان^{۱۱}، ۲۰۱۰). از سوی دیگر، این آموزش بدون تنوع، معلم‌محور و غیرقابل انعطاف است.

آموزش الکترونیکی که بیانگر به کارگیری فناوری اطلاعاتی و ارتباطی مانند اینترنت و نظام‌های چندرسانه‌ای به مثابه ابزارهایی

1- Input
2- Output
3- Process
4- Feedback
5- Berke & Wiseman
6- Wakefield, Ann B.
7- Carlisle, Caroline
8- Hall, Andrew G.
9- Attree, Moira J.

10- Johnson
11- Sherman, Heidi Hill
12- Akkoyunlu, Buket
13- Yilmaz-Soylu, Meryem
14- Hibrid
15- Web-assisted learning
16- Yukiko Inoue
17- Santa Barbara
18- Finn & Bucci

کاملاً آنلاین باشد؛ اما بعد از اولین دوره، مشاهده شد که دانش‌آموزان نیاز دارند مدت زمان بیشتری با آموزگاران و همکلاسی‌های خود در ارتباط باشند تا به اهداف دوره برسند و تجربه یادگیری رضایت‌بخشی داشته باشند. در این یادگیری، دانش‌آموز در محوریت است؛ یعنی انتظار می‌رود دانش‌آموزان یادگیرنده‌های فعالی باشند. یک نکته مهم این است که در سال‌های اولیه دانشجویان باید با آموزگاران و شاگردان ارتباط کافی داشته باشند تا با فرهنگ دانشگاه ارتباط برقرار کنند و بهتر بفهمند انتظارات دوره از آنها چیست (استوگس^{۱۲}، ۲۰۰۶). از نظر لیتل‌جان^{۱۳} و پگلا^{۱۴} (۲۰۰۷)، آموزش ترکیبی باعث انعطاف در زمان می‌شود و امکان انجام دادن فعالیت‌های غیرهمزمان را افزایش می‌دهد (ایوجنیا^{۱۵}، ۲۰۱۰). برخی رسانه‌های مورد استفاده در این روش، این امکان را برای دانشجویان فراهم می‌کند که از منابع خود به صورت اشتراکی استفاده کنند (همان).

برخی محدودیت‌های آموزش ترکیبی به شرح زیر است:

ممکن است مهارت‌های کامپیوتری دانش‌آموزان کم باشد یا دانش آنها از نرم‌افزارها ناکافی باشد (مورو، فیلیپس و بتیون^{۱۶}، ۲۰۰۷؛ به نقل از شرممان^{۱۷}، ۲۰۱۰). این مسائل به‌اضافه مشکلات فنی ممکن است منبع ناکامی‌های بزرگ دانش‌آموزان باشد (شین و دیگران^{۱۸}، ۲۰۰۸؛ به نقل از شرممان، ۲۰۱۰)؛ همچنین این مشکلات فنی به‌طور غیرمستقیم مانع از یادگیری می‌شود. در استفاده از استراتژی‌ها و تکنولوژی‌های مختلف در یک رویکرد یادگیری ترکیبی، اگر دانش‌آموزان به این استراتژی‌ها و تکنولوژی‌ها دسترسی نداشته باشند، بی‌فایده است. دستیابی به این سرویس‌های حمایتی و تکنولوژی‌ها، اغلب نگرانی‌های دیگری از قبیل ضرورت یکپارچه کردن این تکنولوژی‌ها در خلق محیط‌های حساس و مفهومی برای یادگیری فعالانه را تحت‌الشعاع خود قرار می‌دهد. شانس موفقیت دانش‌آموزان فقط با اضافه کردن تکنولوژی دیگر یا دادن بیشتر، ضرورتاً افزایش نمی‌یابد (پرینسلو^{۱۹} و روین^{۲۰}، ۲۰۰۷). علاوه بر موارد

یکپارچه‌سازی ساختن اندیشمندانه تجارب یادگیری رودرروی کلاسی با تجارب یادگیری آنلاین (گریسون و کانوکا^۱، ۲۰۰۴؛ به نقل از کاتل^۲ و گلوور^۳، ۲۰۱۱، ص ۲۰۵) در آکادمی آموزش عالی^۴، یادگیری ترکیبی را منبع مکمل مفیدی می‌دانند که در آن، از تکنولوژی برای آسان‌سازی تعامل و ارتباط استفاده می‌شود و این نوع یادگیری به تدریج جایگزین روش‌های سنتی یادگیری و تدریس می‌شود (شارپ و دیگران^۵، ۲۰۰۶؛ به نقل از فرون^۶، استار^۷ و مک‌لاکلین^۸، ۲۰۱۱). به گفته سینگ و رید^۹ (۲۰۰۱)، در یک برنامه درسی یادگیری ترکیبی، شش بعد با هم ترکیب می‌شود: ۱. یادگیری آفلاین و آنلاین، ۲. یادگیری مبتنی بر سرعت شخصی، زنده و مشارکتی، ۳. یادگیری ساختاریافته و ساختاریافته، ۴. محتوای سنتی و محتوای در دسترس، ۵. یادگیری و فعالیت، ۶. عناصر ترکیب که این موارد را دربر می‌گیرد: فرمت‌های همزمان فیزیکی، فرمت‌های همزمان آنلاین، و فرمت‌های غیرهمزمان مبتنی بر سرعت شخصی (استیسی^{۱۰}، ۲۰۰۹). رسانه‌های رایج در محیط‌های آموزش ترکیبی عبارت‌اند از:

تعامل چهره‌به‌چهره، همایش‌های همزمان و غیرهمزمان رایانه‌ای، وب‌سایت‌های درسی، آزمون برخط، پست الکترونیکی، همایش ویدیویی، منابع مبتنی بر وب مانند اسلایدهای پاورپوینت یا چندرسانه‌ای‌های دیجیتالی، پادکست‌ها، مواد چاپی، وایت‌برد دیجیتالی، همایش تلفنی، ... (مک‌دونالد، ۱۳۸۸؛ به نقل از سعیدپور و طیبی، ۱۳۸۹)

در طراحی دوره‌های آموزشی مبتنی بر آموزش ترکیبی باید موارد زیر را در نظر داشت:

هدف از آموزش ترکیبی این است که بین دستیابی به دانش به صورت آنلاین و به شکل تعاملات رودررو تعادل برقرار شود. یک نکته مهم در طراحی کلاس ترکیبی این است که مطمئن شویم ترکیب نقاط قوت هر نوع محیط یادگیری را دارد و هیچ‌کدام از ضعف‌های آن را ندارد (کامی^{۱۱}، ۲۰۰۹). ابتدا قرار بود یادگیری ترکیبی

1- Garrison & Kanuka

2- Cottle, Nathan R.

3- Glover, Rebecca J.

4- Higher Education Academy (HEA)

5- Sharpe and et.al

6- Fearon, Colm

7- Starr, Simon

8- McLaughlin, Heather

9- Singh & Reed

10- Stacey, Elizabeth

11- Comey, William L.

12- Stugess, Monica Christina

13- Littlejohn, Allison

14- Pegler, Chris

15- Eugenia, M. W. Ng.

16- Morrow, Phillips & Bethune

17- Sherman, Heidi Hill

18- Sheen, et al.

19- Prinsloo

20- Van Rooyen

استادان به آموزش ترکیبی، و بخش دوم ۲۶ سؤال درباره توانمندی استادان در طراحی و استفاده از دوره‌های آموزش ترکیبی.

روایی پرسشنامه را متخصصان تأیید کردند؛ بدین صورت که با نظر متخصصان و استادان تکنولوژی آموزشی، برخی از سؤالات اصلاح و بعضی از آنها به سؤالات قابل فهم‌تر برای جامعه آماری تبدیل و روایی پرسشنامه تأمین شد.

برای محاسبه پایایی پرسشنامه، از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که مقدار آن برای خرده‌عامل نگرش ۰/۸۰ و برای خرده‌عامل توانایی ۰/۸۶ بود.

یافته‌ها

یافته‌های این پژوهش عبارت‌اند از یافته‌های توصیفی و یافته‌های مربوط به سؤال‌ها و فرضیه‌های پژوهش. برای آشنایی بیشتر با ماهیت متغیرهای تحقیق لازم است این متغیرها قبل از تحلیل داده‌ها توصیف شوند. شاخص‌های آمار توصیفی نمرات حاصل از اجرای پرسشنامه‌های نگرش و توانایی، در جدول ۱ ارائه شده است.

نتایج پرسشنامه نگرش، با آزمون تی تک‌نمونه‌ای تحلیل شد که نتایج آن در جدول ۲ ارائه شده است. نتایج حاصل از پرسشنامه مربوط به سؤال ۲ نیز با آزمون تی تک‌نمونه‌ای تحلیل شد؛ که نتایج آن در جدول ۳ ارائه شده است.

مذکور، فرایند طراحی و اجرای روش‌های یادگیری تلفیقی مستلزم صرف زمان زیادی است. چالش مهم دیگر، دادن حق انتخاب به دانشجویان در روش‌های ارتباط و نیز سازمان‌دادن یادگیری خود است و این به طراحی مؤثر و دقیق روش‌های تدریس نیاز دارد (لیتل‌جان و پگنر، ۲۰۰۷).

هدف کلی این پژوهش، بررسی دیدگاه‌ها و توانمندی‌های اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی به منظور استفاده از آموزش ترکیبی بود. بر این اساس، در این پژوهش سعی شده است به پرسش‌های زیر پاسخ داده شود:

۱. آیا اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی در مورد طراحی و استفاده از دوره‌های آموزش ترکیبی در دانشگاه دیدگاه مثبتی دارند؟

۲. آیا اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی توانایی‌های لازم برای طراحی و استفاده از دوره‌های آموزش ترکیبی را دارند؟

روش پژوهش

در این پژوهش که جزء پژوهش‌های کاربردی است، از روش توصیفی و پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری پژوهش را اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی (۵۰۰ نفر) تشکیل می‌دهد که براساس جدول مورگان، ۸۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب و از میان آنها، ۵۱ نفر حاضر به پاسخ‌گویی شدند.

ابزار پژوهش

ابزار مورد استفاده در این پژوهش، پرسشنامه محقق ساخته بود که از دو بخش تشکیل می‌شود: بخش اول ۱۲ سؤال درباره نگرش

جدول ۱. آمار توصیفی مربوط به عامل‌های نگرش و توانایی

متغیر	فراوانی	میانگین	انحراف استاندارد	حداقل	حداکثر
نگرش	۵۱	۴/۰۴	۰/۴۹	۳	۵
توانایی	۵۱	۳/۲۷	۰/۶۹	۱/۸۵	۴/۸۱

جدول ۲. نتایج تجزیه و تحلیل آزمون تی تک‌نمونه‌ای عامل نگرش

متغیر	درجه آزادی	t به دست آمده	سطح اطمینان	سطح معناداری
نگرش	۵۰	۱۵/۰۱۷	٪۹۵	٪...

جدول ۳. نتایج تجزیه و تحلیل آزمون تی تک نمونه‌ای عامل توانایی

متغیر	درجه آزادی	t به دست آمده	سطح اطمینان	سطح معناداری
توانایی	۵۰	۲/۸۵	%۹۵	%۰۰۶

جدول ۴. آمار توصیفی مربوط به ترجیح اعضای هیئت علمی در استفاده از روش‌های آموزش

روش آموزش	فراوانی	درصد
آموزش حضوری	۹	۱۷/۶
آموزش الکترونیکی	۲	۳/۹
آموزش ترکیبی	۴۰	۷۸/۴

آموزش ترکیبی برای شما وجود داشته باشد، کدامیک را ترجیح می‌دهید؟

نتایج حاصل از این پرسش در جدول ۴ ارائه شده است. طبق جدول ۴، تعداد افرادی که آموزش الکترونیکی را ترجیح داده‌اند، ۳/۹ درصد افراد را شامل می‌شود و تعداد افرادی که آموزش حضوری را انتخاب کرده‌اند ۱۷/۶ درصد را دربر می‌گیرد و تعداد استادانی که آموزش ترکیبی را به‌عنوان روش آموزشی خود برگزیده‌اند ۷۸/۴ درصد است؛ بنابراین، نتایج نشان‌دهنده علاقه و نگرش مثبت اعضای هیئت علمی به استفاده از آموزش ترکیبی است.

بحث و نتیجه‌گیری

با تحلیل داده‌ها، فرضیه‌های اصلی پژوهش تأیید شد؛ هم فرضیه اول (اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی درباره طراحی دوره‌های آموزش ترکیبی و استفاده از آن در دانشگاه، دیدگاه مثبتی دارند) و هم فرضیه دوم (اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی توانایی طراحی دوره‌های آموزشی ترکیبی و استفاده از آن را در دانشگاه دارند). نتایج تحلیل داده‌های این پژوهش با پژوهش‌های کاس^۱ (۲۰۱۰)، کتل و گلاور^۲ (۲۰۱۱)، شرمان^۳ (۲۰۱۰)، فرون، استار و مک‌لاگین^۴ (۲۰۱۱)، پرینسلو و روین^۵ (۲۰۰۷)، مظلومیان^۶، شبیری^۷، فرج‌اللهی^۸، و محمدی^۹ (۲۰۱۲)، سعیدپور و

همان‌گونه که در جدول ۲ آمده، مقدار تی محاسبه شده ۱۵/۰۱۷ است و از آنجا که سطح معناداری محاسبه شده (Sig=۰/۰۰۰) کمتر از ۰/۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که این احتمال وجود دارد که اختلاف مقدار میانگین تصادفی نیست و فرض صفر مبنی بر نبود تفاوت میانگین رد و فرض محقق پذیرفته می‌شود. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان نتیجه گرفت که اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی درباره طراحی و استفاده از دوره‌های آموزش ترکیبی در دانشگاه، دیدگاه مثبتی دارند و به این ترتیب، فرض صفر رد و فرضیه اول محقق تأیید می‌شود.

همان‌گونه که در جدول ۳ آمده، مقدار تی محاسبه شده ۲/۸۵ است و از آنجا که سطح معناداری محاسبه شده (Sig=۰/۰۰۶) کمتر از ۰/۰۵ است، می‌توان نتیجه گرفت که این احتمال وجود دارد که اختلاف مقدار میانگین تصادفی نیست و فرض صفر مبنی بر نبود تفاوت میانگین رد و فرض محقق پذیرفته می‌شود. بنابراین با اطمینان ۹۵٪ می‌توان نتیجه گرفت که اعضای هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبایی توانایی طراحی دوره‌های آموزش ترکیبی و استفاده از آن را در دانشگاه دارند و به این ترتیب، فرض صفر رد و فرضیه دوم محقق نیز تأیید می‌شود.

در پایان پرسشنامه، سؤالی جداگانه از اعضای هیئت علمی پرسیده شد مبنی بر اینکه اگر امکان استفاده از آموزش حضوری به‌طور مستقل یا آموزش الکترونیکی یکپارچه به‌طور مستقل و یا

1- Köse, Utku
2- Mazloumiyan, Saeed
3- Shobeiri, Seyed Mohammad

4- Farajollahi, Mehran
5- Mohammadi, Mehdi

مظلومیان، شبیری، فرج‌اللهی و محمدی در تحقیقی که در سال ۲۰۱۲ انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که در دبیرستان‌ها، روش‌های آموزش ترکیبی از روش‌های آموزشی دیگر مؤثرتر است. این روش‌ها، یادگیری فعال و ارتباط بین یادگیرنده‌ها را افزایش می‌دهد و قابلیت هماهنگ‌شدن با شرایط یادگیرنده‌ها و محتوای آموزشی را دارند. این روش‌ها همچنین کارایی تدریس را بالا می‌برند، تفکر انتقادی و تفکر سطح بالاتر را پرورش می‌دهند، و در زمینه‌ی تمامی دانش‌ها و تحقیقات و مهارت‌های عملی می‌توانند مثرتر باشند.

سعیدپور و طبعی در تحقیقی در سال ۱۳۸۹ به این نتیجه رسیدند که به‌کارگیری شیوه‌ی ترکیبی در آموزش، آزادی عمل و بینش وسیع‌تری را در بهره‌مندی از ابزار و محیط‌های آموزشی در اختیار کارشناسان آموزشی قرار می‌دهد و در حال حاضر به نوعی ایدئولوژی نیاز هست که لزوم تحولات را تأیید کند، قابلیت تطبیق با تحولات جامعه را داشته باشد، و با ایجاد تحولات اطلاعاتی-ارتباطی در سیستم خود بتواند فرصت‌های فراوانی را برای تدریس و آموزش در همه‌ی زمینه‌ها و همه‌ی سطوح فراهم کند. در این خصوص، سیاستگذاران آموزشی و کارکنان اجرایی مسئولیت استفاده صحیح از تکنولوژی‌ها را به‌عهده دارند.

صالحی عمران و سالاری، در تحقیق خود در سال ۱۳۹۱، به این نتیجه رسیدند که یادگیری ترکیبی از طرقی چون بازخورد سریع از جانب مربی به دانش‌آموز، افزایش تعاملات انسانی و انعطاف‌پذیری در آموزش می‌تواند در فرایند آموزش و یادگیری مؤثر واقع شود؛ همچنین، آموزش ترکیبی از لحاظ مسائل مالی و هزینه‌ها در تمامی سازمان‌های آموزشی اولویت دارد.

سیدی و یعقوبی در تحقیقی که در سال ۱۳۹۱ انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که مزیت اصلی آموزش تلفیقی برای دانشگاه در دستیابی به کیفیت بالای یادگیری است. این شیوه با افزودن شیوه‌ی یادگیری دانش‌محور به آموزش حضوری و استفاده از ابزارهای توانمندی مانند محتوای آموزشی استاندارد، می‌تواند در مقایسه با هر دو شیوه‌ی یادگیری حضوری و الکترونیک، کیفیت آموزش بالاتری برای دانشجویان فراهم کند.

طبعی (۱۳۸۹)، صالحی عمران و سالاری (۱۳۹۱)، و سیدی و یعقوبی (۱۳۹۱) هماهنگ است:

کاس در تحقیقی که در سال ۲۰۱۰ انجام داد، به این نتیجه رسید که مدل‌های یادگیری ترکیبی برای رشته‌های مختلف می‌تواند مفید باشد و اگر در این مدل‌ها از تکنولوژی‌های وب ۲ استفاده شود، کارایی بخش یادگیری آنلاین افزایش می‌یابد.

کتل و گلور در تحقیقی که در سال ۲۰۱۱ انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که رویکرد ترکیبی به آموزش، نقاط قوت و ضعف خاص خود را دارد؛ و استفاده از این تکنولوژی، امکان بهره‌گیری از ارتباطات انعطاف‌پذیر و غیرهمزمان را در ارتباط با دانش‌آموزان فراهم می‌کند، همچنین باعث می‌شود دانش‌آموزان بیشتر درگیر یادگیری شوند و هزینه‌های آموزشی را نیز کاهش می‌دهد. این نوع یادگیری برای دانش‌آموزان جذاب است و محیط‌های یادگیری جدیدی را فراهم می‌کند؛ به‌علاوه، مسئولیت‌های بیشتری که دانش‌آموزان در این نوع یادگیری دارند، باعث می‌شود تلاش بیشتری در یادگیری به‌عمل آورند. اما برای ایجاد و به‌روزر کردن این آموزش، زمان زیادی صرف می‌شود.

شرمان در طی پژوهشی در سال ۲۰۱۰، به این نتیجه رسید که بین دانش‌سنجی افرادی که به روش ترکیبی آموزش می‌بینند و دانش‌سنجی کسانی که به روش سنتی یا همان سخنرانی آموزش می‌بینند، تفاوت معناداری وجود ندارد.

فرون، استار و مک‌لاگین در تحقیقی که در سال ۲۰۱۱ انجام دادند، به این نتیجه رسیدند که یادگیری ترکیبی در مقایسه با آموزش الکترونیکی صرف، آموزش را فعال‌تر می‌کند. این نوع آموزش، برای موضوعات شغلی مثل تجارت و مدیریت، برای افزایش مهارت‌های فارغ‌التحصیلان، بسیار ارزشمند است.

پرینسلو و روبین، در پژوهش خود در سال ۲۰۰۷، به این نتیجه رسیدند که یادگیری ترکیبی موفقیت دانش‌آموزان را افزایش می‌دهد؛ تدریس آنلاین، خواه همزمان خواه غیرهمزمان، بخش مهمی از رویکرد تلفیقی است؛ و یادگیری ترکیبی، کارایی تدریس را افزایش می‌دهد، اما در این باره باید تحقیقات بیشتری انجام گیرد.

تبیین نتایج فرضیه‌ها

در این تحقیق نشان داده شد که هرچند تمامی استادان توانایی اجرای دوره‌های آموزش ترکیبی را ندارند، امکان طراحی و اجرای دوره‌های آموزش ترکیبی دور از دسترس نیست.

نمونه‌ای از نظرهای اعضای هیئت علمی در این زمینه:

— امکان وجود دارد، ولی امکانات وجود ندارد.

— اگر مسئولان دانشگاه دوره‌های آموزش فوق را به صورت کارگاه برای استادان ارائه دهند، قطعاً خواسته‌های این پرسشنامه برآورده خواهد شد.

— اینترنت بسیار کند است و کارایی ندارد.

بدون شک، با اجرای چندین دوره آموزش به صورت ترکیبی، در مقایسه با روش سخنرانی صرف، نتایج مثبتی به دست خواهد آمد که باعث خواهد شد نگرش استادان به شیوه‌های آموزشی بیش از پیش به سمت آموزش ترکیبی میل کند و استادان روزبه‌روز در بالا بردن توانایی‌های خود در ارتباط با این شیوه آموزش بکوشند؛ زیرا طبق نتایجی که از تحقیقات انجام شده به دست آمده، فعال کردن آموزش یکی از مهم‌ترین اثرات به کارگیری این شیوه آموزشی است که بی-تردید تأثیر شگرفی بر فراورده‌های آموزش خواهد داشت.

با توجه به نتایج به دست آمده، پیشنهاد می‌شود تعدادی جلسات توجیهی در زمینه استفاده از دوره‌های آموزش ترکیبی در دانشگاه برگزار شود تا استادانی که نظر مطلوبی درباره به کارگیری این دوره‌ها ندارند، در مورد مزایا و فواید این دوره‌ها بیندیشند و در صورت امکان از آنها استفاده کنند. در این میان، نقش دانشگاه این است که سرمایه-گذاری‌های لازم را در این زمینه انجام دهد و بخشی از امکانات و تجهیزاتی را که به آموزش اختصاص می‌دهد، صرف آموزش ترکیبی کند. این اقدام باعث می‌شود هزینه‌ها در درازمدت کاهش یابد. لذا پیشنهاد می‌شود تعدادی کارگاه‌های آموزشی در خصوص استفاده از آموزش ترکیبی در دانشگاه برگزار شود و متخصصان در این کارگاه-ها، توانایی‌هایی را که لازم است استادان در طراحی دوره‌های آموزش ترکیبی و استفاده از آن داشته باشند، به آنها آموزش دهند. در این جلسات می‌توان نمونه‌هایی از آموزش‌های ترکیبی را که در مراکز آموزشی دیگر اجرا شده است، برای استادان به نمایش گذاشت

تا تأثیر استفاده از این دوره‌ها را به صورت عینی مشاهده کنند؛ همچنین می‌توان مقاله‌ها و پژوهش‌های معتبر و موثقی را که در مورد استفاده از این دوره‌ها وجود دارد، در اختیار آنان قرار داد. در اختیار نهادن منابعی مثل کتاب، جزوه، سی‌دی آموزشی، ... که در آنها روش طراحی دوره‌های ترکیبی نشان داده می‌شود، نیز مفید به نظر می‌رسد.

کتابنامه

- رضوی، عباس. (۱۳۸۶). *مباحث نوین در فناوری آموزشی*. اهواز: دانشگاه شهید چمران.
- سراجی، فرهاد و عطاران، محمد. (۱۳۹۰). *یادگیری الکترونیکی: مبانی، طراحی، اجرا و ارزشیابی*. همدان: دانشگاه بوعلی سینا.
- سعیدپور، مرضیه. (۱۳۸۹). *مقایسه مهارت‌های خودتنظیمی، تفکر انتقادی و تفکر خلاق دانشجویان برخوردار از آموزش ترکیبی و سنتی (حضوری)* (پایان‌نامه کارشناسی ارشد تکنولوژی آموزشی)، دانشگاه علامه طباطبایی.
- سعیدپور، مرضیه و طبسی، سیده زکیه. (۱۳۸۹). «آموزش ترکیبی: رهیافتی نوین جهت کاربست در آموزش الکترونیکی»، *مجله افق توسعه آموزش پزشکی*، دوره ۴، شماره ۱.
- سیدی، مهدیه و یعقوبی، زهرا. (۱۳۹۱). «طراحی و پیاده‌سازی نظام آموزش ترکیبی برای آموزش دانشجویان رشته‌های توان‌بخشی»، *فصلنامه یادگیری الکترونیکی*، ش ۹.
- صالحی عمران، ابراهیم و سالاری، ضیاءالدین. (۱۳۹۱). «یادگیری ترکیبی؛ رویکردی نوین در توسعه آموزش و فرایند یاددهی/یادگیری»، *فصلنامه راهبردهای آموزش*، دوره ۵، شماره ۱.
- صدق‌پور، صالح و میرزایی، شراره. (۱۳۸۷). «چالش‌های نگرشی اعضای هیئت علمی در آموزش الکترونیکی»، *مجله فناوری و آموزش*، سال سوم، جلد ۳، شماره ۱.
- مک‌دونالد، ژانت. (۱۳۸۸). *راهنمای یادگیری و تدریس تلفیقی*. ترجمه اسماعیل زارعی زوارکی و وحید صالحی. تهران: دانشگاه علامه طباطبایی.
- میرمعزی، حمیدرضا. (۱۳۸۷). «فرصت‌های آموزش الکترونیک در عصر ارتباطات»، *مجله تدبیر*. ش ۱۹۵.
- Akkoyunlu, Buket & Yılmaz-Soylu, Meryem. (2008). "Development of a Scale on Learners' Views on Blended Learning and Its Implementation Process", *Internet and Higher Education* 11, 26–32.
- Barbara, Santa. (2009). *Towards Blended Learning: Educational Technology to Improve and Access Teaching and Training*, available at www.sciencedirect.com
- Comey, William L. (2009). *Blended Learning and Classroom Environments: A Comparative Analysis of Students, Perception of the Classroom Environment*

- across Community College Courses Taught in Traditional Face to Face, Online and Blended Methods*, available at www.sciencedirect.com
- Cottle, Nathan R. & Glover, Rebecca J. (2011). "Teaching Human Development: A Case for Blended Learning", *Teaching of Psychology*, 38: 205.
- Eugenia, M. W. Ng. (2010). *Comparative Blended Learning Practices and Environment*. Hershey: Information Science Reference.
- Fearon, Colm; Starr, Simon; McLaughlin, Heather. (2011). "Value of Blended Learning in University and the Workplace: Some Experiences of University Students", *Industrial and Commercial Training* 43(7).
- Köse, Utku. (2010). "A Blended Learning Model Supported with Web 2.0 Technologies", *Procedia Social and Behavioral Sciences* 2, 2794-2802.
- Littlejohn, Allison and Pegler, Chris. (2007). *Preparing for Blended E-Learning*. New York: Routledge.
- Mazloumiyan, Saeed; Shobeiri, Seyed Mohammad; Farajollahi, Mehran; Mohammadi, Mehdi. (2012). "Blended E-Learning: A New Approach to Environmental Education of Iran High Schools", *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 47, 1216-1220.
- Prinssloo & van Rooyen. (2007). "Exploring a Blended Learning Approach to Improving Student Success in the Teaching of Second Year Accounting", *Meditari Accountancy Research* 15(1), 51-69.
- Sherman, Heidi Hill. (2010). *Blended VS Lecture Learning: Outcomes for Staff Development* (A thesis presented to the faculty of the Graduate School of Western Carolina University in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Science in Nursing).
- Stacey, Elizabeth. (2009). *Effective Blended Learning Practices Evidence-Based Perspectives*, available at www.sciencedirect.com
- Stugess, Monica Christina. (2006). *Reflection on the Practice of Blended Learning in First Year Post-Secondary Education* (Thesis submitted in partial fulfillment of the requirements for the degree of master of Arts in the faculty of education), Simon Fraser University.
- Wakefield, Ann B.; Carlisle, Caroline; Hall, Andrew G.; Attree, Moira J. (2008). "The Expectations and Experiences of Blended Learning Approaches to Patient Safety Education", *Nurse Education in Practice* 8, 54-61.

Archive of SID